

GESTURI-EXPERIMENT ÎN ARHITECTURA PROIECTELOR DE DIPLOMĂ.

Școala românească de arhitectură – anii 1970 vs. anii 2020

EXPERIMENTAL ARCHITECTURAL GESTURES IN THE DIPLOMA PROJECTS.

The Romanian School of Architecture – the 1970s vs. the 2020s

Melania DULĂMEA, conf. dr. arh./ Assoc. PhD. Arch.

melania.dulamea@uauim.ro

Ana-Maria VESA-DOBRE, șef de lucrări dr. arh./ Lecturer PhD. Arch.

anavesa@uauim.ro

Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”, București, RO
“Ion Mincu” University of Architecture and Urban Planning Bucharest, RO

Rezumat

Școala românească de arhitectură, în decada 1970, a fost în mare parte o oglindă perpetuă a practicii locale. După scurta liberalizare a anilor 1960, rigoarea eficienței economice și a tipizatelor au marcat semnificativ procesul de proiectare, în timp ce experimentul sau inovația (indispensabile, de altfel, domeniului) s-au atrofiat treptat. Astfel, în contextul imperativ al directivelor ideologice ce promovau o arhitectură a indicilor de cost, singura zonă „liberă” în care mai era, cumva, tolerat experimentul era atelierul Școlii. Diplomele, în special, aveau potențialul unor exerciții de originalitate și curaj, iar prin complexitatea și amploarea subiectului puteau ilustra scenarii avantgardiste sau utopice, camuflate bineînțeles de tabele de indici și de sloganuri-tip. Dominantele tematice ale diplomelor primilor ani 1970 au fost sistematizările și locuințele, elaborate fie în varianta celor colective (izolate sau grupate), fie în cea a „plombelor”. În oricare dintre variante, gesturile-experiment cuprinse în câteva dintre aceste diplome apar exuberante, atipice și extraordinar de detașate de contextul realismului socialist al perioadei. Studiul își propune să descopere, analizeze și interogheze premisele acestor abordări utopice, care contraziceau în

Abstract

The Romanian School of Architecture of the 1970s had predominantly been a constant mirror of the local practice. After the short liberalization of the 1960s, the rigours of economic efficiency and of standardized solutions had left a significant imprint on the architectural design process, while experimentation and innovation (otherwise essential to the field) had gradually disappeared. Therefore, within this imperative context of the ideological dictates that promoted an architecture focused on the cost indices, the School studio became the last “free” zone available for experimentation. The diplomas in particular frequently had a great potential for originality and courage since they embraced complex and extensive themes, often imagined in vanguardist and utopian scenarios, naturally masked by the tables of cost indices and by standardized slogans. The dominant themes of the early 1970s diplomas were the “systematizations” and the dwellings, either those of a collective typology (detached, as well as in cluster designs) or the “fillings”. In any case, the experimental gestures enclosed within these diplomas appear as exuberant, atypical and mostly detached from the socialist climate of the time. This study aims to identify, analyze and question

parte dogma impusă, și să realizeze o punte în timp cu școala românească de arhitectură astăzi, după 50 de ani, într-o lume eliberată de ideologia de partid, dar marcată de globalizare. Cercetarea încearcă să descifreze dacă diplomele de astăzi, lipsite de presiunea normativă a eficienței economice impusă de economia centralizată, sunt stimulate de această libertate să caute experimentul. Desprinsă de imboldul liberator și poate chiar subversiv din anii 1970, studiul caută să identifice resursele prin care diploma devine astăzi un gest-experiment. Folosind cercetarea de arhivă, cercetarea documentară și experiența didactică directă, studiul sondează premisele prin care proiectele de diplomă au valoare de experiment, caută să identifice ce s-a pierdut și ce s-a câștigat și care va fi valoarea acestor gesturi pentru lumea de mâine.

Cuvinte cheie: proiect de diplomă, experiment arhitectural, materialitate și percepție, tipizate, anii 1970, globalizare, anii 2020

Introducere

Cercetarea Școlii românești de arhitectură, prin proiectele de diplomă elaborate, încearcă să descifreze diversele ipostaze ale breslei, într-un anumit climat (social, politic, economic, cultural etc.) și modul în care profesiunea și practica reală de arhitectură pot avea vreun impact (sau nu) în parcursul academic al studentului generic și viceversa. Studiul de față se concentrează pe două segmente de timp aparte, prima – a anilor 1970, conturată într-un context al rigorii tipizatorilor și al standardizării imperative a arhitecturii locale, cea de-a doua – a anilor 2020, într-un climat autonom, globalizat, fără prea multe repere locale și într-o aparentă lipsă de constrângeri și limitări. Metodele de investigație sunt cercetarea de arhivă, cercetarea bibliografică de specialitate și a documentelor relevante contextelor analizate, precum și experiența didactică directă, de îndrumare activă a proiectelor de diplomă, desprinsă de-a lungul multor ani de coordonare științifică. Cercetarea încearcă să descifreze și să pună în oglindă gesturile-experiment din arhitectura unor

the premises of these utopian approaches that partly countered the imposed dogma as well as to create a link across half a century to the present Romanian School of Architecture, in a world free of political ideology but marked instead by globalization. The research attempts to discover whether today's diplomas, free from the normative pressure of economic efficiency imposed by the centralized economy, are stimulated by this freedom to seek experiments. Detached from the liberating and perhaps even subversive impulse of the 1970s, the study aims to identify the resources through which the diploma of today becomes an experimental gesture. Using archival research, document investigation and direct didactic experience, the study explores the premises that allow the diplomas to evolve as valuable experimental gestures while aiming to identify what has been lost and gained and whether these gestures will still bring value to the future world.

Keywords: diploma project, architectural experiment, materiality, perception, standardization, the 1970s, globalization, the 2020s

Introduction

The research of the Romanian School of Architecture, through its diploma projects, tries to decipher the various aspects of the guild itself, within a certain climate (social, political, economic, cultural etc.) and whether the architectural profession and practice may have an impact upon the academic development of the generic student, and vice versa. The present study is focused on two distinct time periods: the first is that of the 1970s, determined by a rigorous context of imperative standardization of the local architecture, and the second is that of the 2020s, characterised by a more unconstrained and globalized climate, without too many local references and in a context apparently free of limitations and pressure. The means of research include archival investigation, bibliographical research of specialist publications, examination of relevant documents for the analyzed contexts, as well as the direct didactic experience of long-term active coordination of diploma projects. The research aims to identify and compare the experimental architectural gestures of

proiecte de diplomă atipice, elaborate atât într-o perioadă coercitiv-închisă, cât și într-o epocă liberă, deschisă. Analiza nu are intenții exhaustive și se limitează la studiile de caz descrise și la individualitatea fiecărei diplome în parte. Concluziile conturate, în final, descriu un paradox al experimentelor arhitecturale, specific fiecărei perioade analizate, dar și o apetență a studenților arhitecți pentru originalitate și creativitate, fie acestea și utopice.

Școala Românească de Arhitectură – anii 1970

Școala românească de arhitectură, în decada 1970, a fost în mare parte o oglindă perpetuă a practicii locale. După scurta liberalizare a anilor 1960, rigoarea eficienței economice și a tipizatelor au marcat semnificativ procesul de proiectare, în timp ce experimentul sau inovația (indispensabile, de altfel, domeniului) s-au atrofiat treptat. Astfel, în contextul imperativ al directivelor ideologice ce promovau o arhitectură a indicilor de cost, singura zonă „liberă” în care mai era, cumva, tolerat experimentul era atelierul Școlii. Diplomele, în special, aveau potențialul unor exerciții de originalitate și curaj, iar prin complexitatea și amploarea subiectului, puteau ilustra scenarii avantgardiste sau utopice, camuflate bineînțeles de tabele de indici și de sloganuri-tip. Dominanta tematică a diplomelor primilor ani 1970 a fost cea a sistematizărilor: din totalul proiectelor, 20% în 1972 și 25% în 1973 au avut acest subiect, ca o rezultantă firească a programelor naționale de sistematizare masivă a satelor și orașelor (Vesa-Dobre, 2021). Simptomatice pentru această perioadă erau intențiile de restructurare urbană, prin care erau demolate părți semnificative ale țesutului tradițional, considerate a fi devenit necorespunzătoare noilor viziuni de dezvoltare. În acest context ideologic, diplomele de sistematizări ale anilor 1970 se pliau adesea pe ideea unor astfel de restructurări, propunând apoi implanturi densificate de structuri ample, menite a configura noul peisaj urban românesc. De aceea, exemplele care reușesc totuși să se situeze într-o zonă de interferență ambiguă a ideologiei cu problematica patrimoniului urban pot fi considerate, măcar în parte, gesturi curajoase de abordare a diplomei.

atypical diplomas, designed in both a coercive, hermetic context and in an open, free society. The investigation is not intended to be exhaustive and confines itself to the case studies themselves and to the uniqueness of each analyzed diploma. The conclusions eventually depict a paradox of the architectural experiments that is specific to each of the analyzed periods as well as an affinity for originality and creativity, be they utopian or futuristic, shared by most architecture students, at any time.

The Romanian School of Architecture – the 1970s

The Romanian School of Architecture of the 1970s had mostly been a constant mirror of the local practice. After the short liberalization of the 1960s, the rigours of economic efficiency and of standardized solutions had significantly marked the architectural design process, while experimentation and innovation (otherwise essential to the field) had gradually disappeared. Therefore, within this imperative context of the ideological dictates that promoted an architecture focused on the cost indices, the School studio became the last “free” zone available for experimentation. The diplomas in particular frequently had a great potential for originality and courage since they embraced complex and extensive themes, often imagined in vanguardist and utopian scenarios, naturally masked by the tables of the cost indices and by standardized slogans. The dominant themes of the early 70s diplomas were “systematizations”: 20% of all projects in 1972 and 25% in 1973, as a natural consequence of the implementation of the national, ample urban planning process (Vesa-Dobre, 2021). Also symptomatic of this time, the “urban remodeling” exercises included large-scale demolition of significant parts of the traditional urban texture, often regarded as “inadequate” for the newest vision of city development. In this ideological context, the urban design diplomas of the 1970s were mostly involved in such “remodeling”, with dense implants of large structures, meant to configure the new Romanian urban landscape. Therefore, the students that succeeded in maintaining an ambiguous approach to the ideological interference with urban patrimony issues may be considered at least in part as daring.

Centru Deva (proiect de diplomă, 1972, stud. arh. Andrei Draculis și Irina Vasiliu – Fig. 1) s-a concentrat pe detalierea zonei centrale a orașului, cu propuneri de inserții ce urmau a fi executate etapizat, pe o perioadă de 15 ani. Ampla paletă funcțională a diplomei era menită a satisface schema standard de conturare a centrelor civice, cu dotări culturale, politico-administrative, rezidențiale și de servicii, toate coagulate în jurul a două piețe urbane de mari dimensiuni, care polarizează această macro-zonă. Intenția proiectului de a păstra intactă zona țesutului istoric al Devei este salutară și abil integrată în noua urbanitate, prin crearea unor direcții-perspectivă către dealul cu cetatea medievală, din centrul civic astfel creat. Ceea ce surprinde, poate, este tocmai textul autorilor în legătură cu diploma (Draculis și Vasiliu, 1972), în care descriu ca „discutabilă” valoarea istorică a fondului construit din zona centrală a Devei – ca o reacție justificativă a conservării acestuia. Negarea propriului gest protector ar putea fi aici un mod de a eluda subiectul, într-o ambiguitate intenționată față de directivele impuse.

Deva City Center (diploma project, 1972, designed by Andrei Draculis and Irina Vasiliu. Fig. 1) focused on the detailed design of the city center with insertion proposals that would be carried out in stages over a 15 year-period. The ample functional palette of the diploma was meant to comply with the standard layout of civic center design that included cultural, political-administrative, residential and public service features, all converging around two large urban squares or poles of the masterplan. The diploma intended to leave untouched the historical urban tissue of Deva while incorporating it within the new design by opening perspective views towards the surrounding hill and its mediaeval fortress. Surprisingly enough, the authors' mission statement regarding their diploma (Draculis & Vasiliu, 1972) describes the value of the historic city as “arguable”, seemingly contesting its preservation. The subtext of this statement is still to be understood as the real conservation intent, since the project carefully and beautifully values the historical authenticity of the city. Better yet, the studied ambiguity of the text may reveal in fact a subtle way of eluding the ideological dictates.

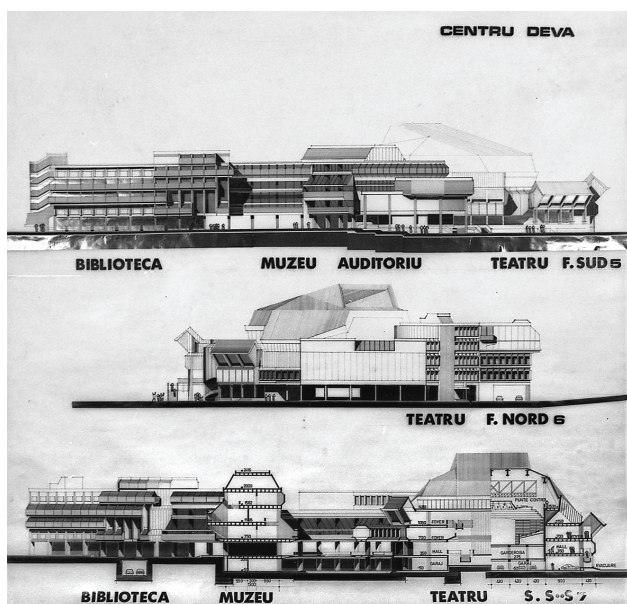

Fig. 1. Centru Deva (Proiect de diplomă, 1972, autori: stud. arh. Andrei Draculis și Irina Vasiliu). Elevații și secțiuni Auditoriu, Teatru, Muzeu, Bibliotecă. Arhiva UAUIM./Deva City Center (Diploma Project, 1972, authors: stud.arch. Andrei Draculis, Irina Vasiliu). Facades and sections of the Auditorium, Theatre, Museum, Library. (c)UAUIM Archive.

În același an 1972, diploma *Complex de locuit Găvondar-Reșița*, a studentului arh. Radu R. Patrulius (Fig. 2), a descris un concept inovator: în condițiile stringente ale densificării urbane accelerate, proiectul a propus dezvoltarea orașului existent, din platoul orizontal al unei depresiuni, către peisajul ascendent adiacent, populând versanții din jur cu extinderi verticale ale țesutului rezidențial din vale (Patrulius, 1972). Noile inserții descriau, astfel, un peisaj extraordinar de dinamic, în care densitatea a devenit un pretext pentru a obține etajări și retrageri succesive multiple, care se pliau pe relieful natural al amplasamentului. Standardul, tipizatul monobloc al locuințelor colective, s-a dizolvat aici în paliere multiple și variate, care au conturat un al doilea peisaj, mineral și urban, în care apartamentele dispun favorabil de însorire și vecinătăți. Terasările au descris un stil de viață atipic locuirii colective locale, confortabil și decent, preluat mai curând din tipologia locuinței individuale cu grădină. Pentru a camufla aceste intenții, diploma a fost detaliată ulterior în zonele de inserții punctuale înalte, cu descrierea indicilor de eficiență, prefabricatelor și tuturor subansamblurilor tipizate, proiectate în dimensiuni cât mai mici, pentru a putea fi utilizate în orice secțiune a compoziției, inclusiv în zonele joase, dense, atipice descrise anterior.

După 1973, prediploma a preluat ampla etapă de studiu urbanistic, urmând ca diploma să detalieze fragmente ale țesutului urban proiectat anterior sau obiecte/ansambluri arhitecturale de anvergură. Proiectul *Idee de remodelare urbană într-o zonă a sectorului IV, București*, din 1973 (Fig. 3), a fost un studiu exuberant și îndrăzneț al unei

In the same year of 1972, the diploma *Residential Complex Găvondar-Reșița*, designed by Radu R. Patrulius (Fig. 2), described an innovative concept: given the stringent urban densification dictates, the project proposed the development of the city from the horizontal plateau of the valley towards the adjacent ascending landscape by creating vertical extensions of the residential urban fabric of the valley on the surrounding slopes (Patrulius, 1972). Therefore, the new additions rendered a very dynamic landscape while using the density imperative as a pretext to obtain various stratifications and the gradual offset of the dwellings that plied naturally to the hillscape profile. The standardized block of apartments was thereby dissolved into multiple layers and eventually became a second, mineral and urban landscape, with apartments that made the most of the natural lighting and of the surroundings. The gradual offset rendered an atypical typology for local collective housing, with a comfortable and modern way of living, derived rather from the typology of the single house with garden. In order to mask these intentions, the diploma was further focused and detailed on its high-point implants, on adequate efficiency cost parameters, on standard prefabricated pieces and industrialized modules, designed in small dimensions in order to fit and be used in any part or section of the complex, even within the dense, atypical texture described before.

Fig. 2. Complex de locuit Găvondar-Reșița (Proiect de diplomă, 1972, autor: student arh. Radu R. Patrulius), Elevații/Desfășurată. Arhiva UAUIM./Residential Complex Găvondar-Reșița (Diploma Project, 1972, author: stud. arch. Radu R. Patrulius). Facades and Unfold. (c)UAUIM Archive.

After 1973, the pre-diploma took up the extensive stage of urban study while the diploma detailed fragments of the previously designed urban fabric or large-scale architectural objects/ensembles. The *Urban Remodeling Idea Project in an Area of Sector IV, Bucharest*, from 1973 (Fig. 3) was an exuberant and bold study of an equally

echipe la fel de entuziaste: Mihai Coheci, Florin Colpacci, Teodor Octavian Gheorghiu și Cristian Nicolae. Printre puținele diplome elaborate într-un colectiv de patru studenți, proiectul a impresionat prin anvergura temei de proiectare reale și a studiului documentar, concentrat pe trei niveluri de analiză: „metodologia de studiu (sau de calcul), metodologia operațională și cercetarea științifică” (Coheci et al., 1973, p. 71). Datele-experiment ale diplomei s-au concentrat asupra tuturor palierelelor de studiu, de la intenția de a proteja părți ale țesutului vechi bucureștean, la trasări radicale de axe directoare de circulații și fluxuri (o axă est-vest, Piața Muncii - Piața Unirii, care anula segmente ale țesutului existent), o propunere pentru un pietonal exclusiv, la fel de radical, pe axa Piața Romană - Piața Universității - Piața Unirii, cu deplasarea centrului de greutate pe cea din urmă, ca un coagulant al traficului carosabil. Autorii diplomei au colaborat permanent, pe tot parcursul elaborării proiectului, cu IPB, de unde au preluat toate informațiile legate de transportul în comun, supra- și subteran – inclusiv metroul, care apărea deja în planurile IPB). Analitic și consistent, studiul a impresionat prin anvergura subiectului și a scării de cercetare, prin interrelaționarea metodelor de analiză (cu referințe din multe zone de specialitate), dar mai ales prin curajul creionării anumitor idei experimentale, a căror problematică descrie, încă, o permanentă actualitate.

enthusiastic team: Mihai Coheci, Florin Colpacci, Teodor Octavian Gheorghiu and Cristian Nicolae. Among the few diplomas developed in a team of four students, the project impressed with the amplitude of the design theme and the documentary study, focused on three levels of analysis: “study methodology (or calculation), operational methodology and scientific research” (Coheci et.al., 1973, p.71). The experimental data of the diploma focused on all levels of study, from the intention to protect parts of the old Bucharest fabric to radical redrawing of the directional axes of traffic and of flows (an E-V axis, Piața Muncii - Piața Unirii, which canceled segments of the existing urban fabric), a proposal for exclusively pedestrian circulation, just as radical as the previous one, on the axis Piața Romană - Piața Universității - Piața Unirii, with the displacement of the center of gravity on the last one, as a hub of the road traffic (taken from alternative routes and supplemented on the mentioned interval by public transport only; underground transport, i.e. the subway, already appeared in the plans of IPB, with which the authors of the diploma collaborated permanently, throughout the elaboration of the project). Analytical and consistent, the study impressed by the span of the subject and the research scale, by the inter-relationship of the analysis methods (with references from many specialized areas), but especially by the courage to draw certain experimental ideas whose themes are still highly topical.

Fig. 3. Idee de remodelare urbană într-o zonă a sectorului IV, București, (Proiect de diplomă, 1973, autori: stud. arh. Mihai Coheci, Florin Colpacci, Teodor Octavian Gheorghiu și Cristian Nicolae). Plan parter (detaliu). Arhiva UAUIM./Urban Remodeling Idea Project in an Area of Sector IV, Bucharest, (Diploma Project, 1973, authors: stud. arch. Mihai Coheci, Florin Colpacci, Teodor Octavian Gheorghiu and Cristian Nicolae). Ground level plan. (c)UAUIM Archive.

În următorii ani ai decadei, dominantă tematică a diplomelor s-a axat pe ansamblurile de locuințe (colective, într-o pondere covârșitoare). Graficul tematic al diplomelor Locuințe a variat de la 5% în 1973, la un maxim de 35% în 1977 sau 32% în 1979 (Vesa-Dobre, 2021). Din nou, în oglindă cu practica locală axată pe dezvoltarea acestora, precum și ca o consecință firească a necesității de a mobila noile zone sistematizate, diplomele „Locuințe” sunt elaborate fie în varianta celor colective (izolate sau grupate), fie în cea a „plombelor” (inserții de mici dimensiuni, într-un front construit clar conturat, pe care îl întregesc) menite să completeze centrele orașelor deja densificate. În oricare dintre variante, gesturile-experiment cuprinse în câteva dintre aceste diplome apar exuberante, atipice și extraordinar de detașate de contextul realismului socialist al perioadei.

Coral 70, diploma din 1971 a studentului arh. Dan Băncilă, coordonator Ignace Șerban, a dezvoltat un concept inedit al unui sistem de locuințe colective, generat chiar de una dintre temele de proiectare reale (sau preluat din directivele imperative) ale perioadei: configurarea unui mecanism/proces de construire a unui număr foarte mare de locuințe, într-un timp scurt și cu resurse financiare minime (Fig. 4). Încă din titlu, conceptul ilustrează o structură modulară și serială (gruparea în serie a modulelor spațiale a generat, la rândul ei, macro-module sau serii, repetabile în diverse configurații și compuneri), ansambluri sau aglomerări ce erau, metaforic, asimilate unor „colonii de corali” (Băncilă, 1971). Prin industrializarea și prefabricarea totală a modulelor componente, respectiv asamblarea integrală pe șantier a „locuințelor-celulă”, proiectul a reluat experimentele metabolismului japonez, deja efervescent în acea perioadă. Locuința era înțeleasă ca o mașină posibil de înlocuit oricând devenea necesar, în funcție de dinamica familiei, resurse, statut etc. Noul „organism” urban astfel creat ar fi „crescut” și ar fi avut un echilibru funcțional propriu, direct imprimat de nevoile și cerințele utilizatorilor săi. În final, diploma a fost originală și a exploatat convingător toate directivele eficienței economice vehiculate (industrializarea, tipizarea, indicii de cost etc.), păstrând, în același timp, o dimensiune utopică și detașată față de realitatea contextului în care era proiectată

In the following years of the decade, the dominant themes of the diplomas focused on housing ensembles (of collective typology, to an overwhelming extent). The thematic chart of Dwelling diplomas varied from 5% in 1973 to a maximum of 35% in 1977 or 32% in 1979 (Vesa-Dobre, 2021). Again, as a mirror of the local practice that focused on their development, but also as a natural consequence of the need to furnish the newly systematized areas, Dwelling diplomas were developed either in the collective typology (isolated or in clusters) or in the “filling” typology (small insertions within a clear-cut building line), meant to complete the already densified city centers. In any case, the experimental gestures contained in some of these diplomas appear exuberant, atypical and extraordinarily detached from the context of the socialist realism of the period.

Coral 70 (Fig. 4), the 1971 diploma designed by Dan Băncilă (coordinator: Ignace Șerban), developed a unique concept of a collective housing system, generated by one of the actual design themes (or taken from the imperative directives) of the period: to set up a mechanism/process for a building with a very large number of dwellings, in a short time and with minimal financial resources. From the title, the concept illustrates a modular and serial structure (the grouping of space modules also generates macro-modules or series, repeatable in various configurations and compositions), ensembles or agglomerations that are, metaphorically, assimilated to “colonies of corals” (Băncilă, 1971, p. 46). Through the complete industrialization and total prefabrication of the component modules, the project resumes the architectural experiments of Japanese metabolism, already effervescent at this time. The house is thereby understood here as a machine that may be replaced whenever it becomes necessary, depending on family dynamics, resources, status, etc. The new urban “organism” thus created will “grow” and will have its own functional balance, directly shaped by the needs and requirements of its users. Finally, the diploma is original and convincingly exploits all the dictates of economic efficiency (industrialization, standardization, cost indices etc.) while maintaining an utopian dimension, detached from the reality of the context in which it is designed to

a funcționa (caracterizată prin iluzia consumerismului într-o societate cu economie centralizată, avangarda tehnologiilor și managementul computerizat care, deși existente în Europa occidentală, erau inaccesibile local etc.).

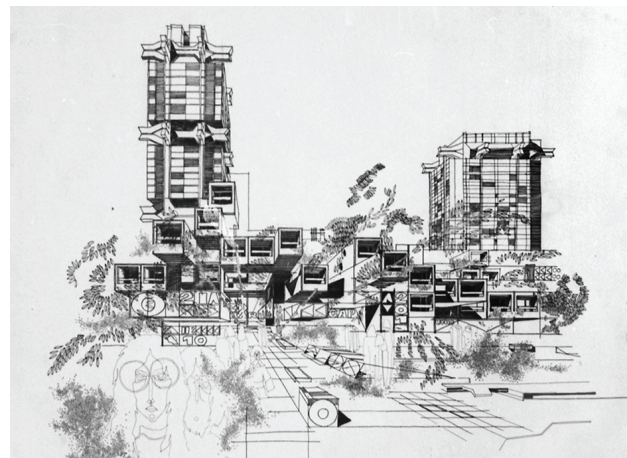
operate: the illusion of consumerism in a society with a centralized economy, avant-garde technologies and computerized management which, although already present in Western Europe, were locally inaccessible etc.).

Fig. 4. Coral 70 (Proiect de diplomă, 1971, autor: stud. arh. Dan Băncilă). Perspectivă exterioară. Arhiva UAUIM./Coral 70 (Diploma Project, 1971, author: stud. arch. Dan Băncilă). Exterior Perspective. (c)UAUIM Archive.

Un *Studiu de locuințe experimentale*, diploma Roxanei Savin, din 1970 (Fig. 5), coordonată de Cezar Lăzărescu, a dezvoltat idei similare celor descrise anterior, cu gesturi-experiment concentrate asupra găsirii unor soluții pentru locuințe colective de mari densități (Savin, 1971). Experimentul a constatat, de această dată, în cuplarea unor tipologii opuse de locuințe: un palier dens, de locuințe joase, un covor P+1-3 din care erupeau implanturi înalte P+20, cu câte 8 apartamente pe nivel, racordate la un singur nod de circulație. Contrastul evident obținut din mixarea acestor două tipologii a fost, poate, miza proiectului. Pe de altă parte, este transparentă aici o intenție de a concilia două direcții diametral opuse, arhitectural și ideologic în opoziție, și de a le aduce împreună pentru a funcționa în același ansamblu. Zona de articulare dintre cele două tipologii este vulnerabilă și modul de a le juxtapune a fost, probabil, cea mai intensă căutare a proiectului. În orice caz, intenția de a experimenta a fost asumată și anunțată încă din titlu, lăsând deschisă ideea unor perpetue cercetări arhitecturale, în care cantitatea și calitatea sunt întotdeauna deziderate reciproc exclusive.

An *Experimental Housing Study*, Roxana Savin's diploma from 1970 (Fig. 5), coordinated by Cezar Lăzărescu, develops similar ideas to those described before, with experimental gestures focused on finding solutions for high-density collective housing (Savin, 1971). The experiment consists, this time, in mixing opposite typologies of houses: a dense, low-level landing, from which 20 levels high implants erupt (8 apartments per level, connected to a single traffic node). The obvious contrast obtained by mixing these two typologies is probably the real stake of the project. On the other hand, there is a clear intention here to reconcile two directions, architecturally and ideologically in opposition, and to bring them together to function as a whole. The articulation area between these two typologies is a vulnerable point and the way to juxtapose them was probably the most intense research of the project. In any case, the intention to experiment is well assumed and announced even from the title, leaving open the idea of perpetual architectural research, in which quantity and quality will always be mutually exclusive.

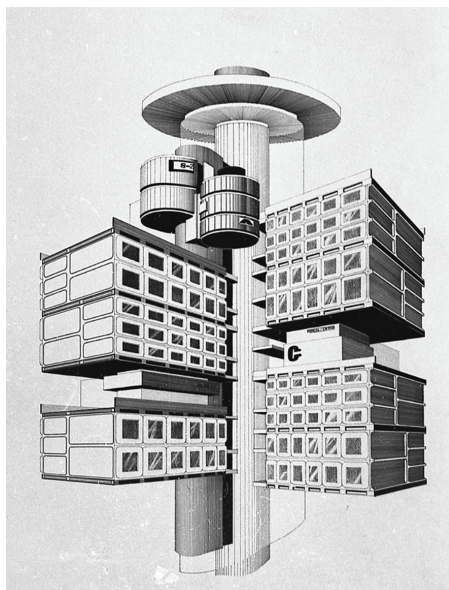
Fig. 5. Studiu de locuințe experimentale, (Proiect de diplomă, 1970, autor: stud. arh. Roxana Savin). Perspectivă exterioară. Arhiva UAUIM./*Experimental Housing Study* (Diploma Project, 1970, author: stud. arch. Roxana Savin). Exterior Perspective. (c) UAUIM Archive.

Diploma futuristă a Olgăi Gluvacov, din 1971, *Studiu de locuințe pentru remodelări urbane* (Fig. 6), sub îndrumarea lui Ascanio Damian, a descris o arhitectură extravagantă, în care locuințele colective au fost dispuse metabolic în conglomerări atașate unor spine metalice, utilitare și structurale (Gluvacov, 1971). Preluând discursul modernist al orașului eliberat de construcții, aceste nuclee spațiale se detașau complet de sol, fiind racordate la teren doar prin axele lor structurale și edilitare și evazându-se formal și spațial exclusiv pe verticală, prin dispunerea radială a unor module-celulă de-a lungul spinei. Aceste conglomerări rezidențiale au fost concepute a fi inserate chiar și în țesutul vechi, evoluând deasupra fondului construit existent, pentru a evita demolările excesive și pentru a eficientiza la maximum utilizarea unor amplasamente înguste și dificil construibile în altă variantă. Structural, conceptul este experimental și utopic, descriind console ample (aproape imposibil de realizat în condițiile seismice locale și în niciun caz în limita coeficienților de cost impuși, ai ideologiei momentului). Din punct de vedere juridic, limitele de proprietate ale terenurilor învecinate amplasamentului nu ar fi fost respectate pe verticală, prin construcțiile care ar fi fuzionat în lateralele zonei de inserție a pilonilor structurali. În final, gestul-experiment și chestionarea arhitecturală intrinsecă acestuia au fost integral apreciate și evaluate ca favorabile discursului

Olga Gluvacov's futurist diploma, from 1971, *Housing Study for Urban Remodeling* (Fig. 6), coordinated by Ascanio Damian, described an extravagant architecture, in which collective housing was metabolically arranged in clusters, all attached to a structural and utilitarian spine (Gluvacov, 1971). Inspired by the modernist discourse of the city liberated from constructions, these spatial nuclei were completely detached from the ground, being connected to the street level by their structural and urban axes only; through the radial arrangement of cell-like modules around the spine, they formally and spatially evolved on their vertical axis. These residential conglomerates were designed to be inserted even into the traditional urban fabric, floating above the existing built-up bottom, in order to avoid excessive demolition and to make maximal use of any narrow and difficult-to-build site. Structurally, the concept is experimental and utopian, describing large cantilevers (almost impossible to achieve under the local seismic conditions and in no case within the imposed cost coefficients of the time). From a legal point of view, the ownership limits of the land adjacent to the site would not have been observed on the vertical level by the constructions that would have merged on the sides of the insertion area. But the experimental gestures and the intrinsic architectural questioning were fully appreciated and evaluated as beneficial for professional

profesional. În special în contextul constrângerilor și presiunilor impuse de tipizare și standardizare, această viziune apare astăzi ca un gest valoros și original, cu atât mai mult cu cât acesta sugerează iluzia unui climat liber și creativ.

discourse. Eventually, in the context of the constraints and pressures imposed by the rationalization of design and by standardization, this vision appears today as a valuable and original gesture, all the more so as it suggests the illusion of a free and creative architectural climate.

Fig. 6. Studiu de locuințe pentru remodelări urbane, (Proiect de diplomă, 1971, autor: stud. arh. Olga Gluvacov). Perspectivă axonometrică a volumului. Arhiva UAUIM./Housing Study for Urban Remodeling (Diploma Project, 1971, author: stud. arch. Olga Gluvacov). Axonometric perspective. (c)UAUIM Archive.

Școala Românească de Arhitectură – anii 2020

Ca o punte în timp, ne întrebăm astăzi, după 50 de ani, care sunt provocările cu care se confruntă școala românească de arhitectură într-o lume eliberată de ideologia de partid dar marcată de globalizare și cum reflectă ea practica locală sau internațională. Cercetarea încearcă să descifreze dacă diplomele de astăzi, lipsite de presiunea normativă a eficienței economice impusă de economia centralizată, sunt stimulate de această libertate să caute experimentul. Desprinsă de imboldul liberator și poate chiar subversiv din anii 1970, studiul caută să identifice resursele prin care diploma devine astăzi un gest-experiment.

The Romanian School of Architecture – the 2020s

As a bridge over time, we ask ourselves today, after 50 years, what are the challenges facing the Romanian School of Architecture in a world free from the ideology of the Communist Party but marked by globalization and how it reflects local or international practice. The research tries to decipher whether today's diplomas, free from the normative pressure of economic efficiency imposed by the centralized economy, are stimulated by this freedom to seek experiments. Detached from the liberating and perhaps even subversive impulse of the 1970s, the study seeks to identify the resources through which the diploma of today becomes an experimental gesture.

Ultimii 50 de ani sunt definiți de teoreticieni ca o perioadă de reexaminare a arhitecturii și, pe plan mai larg, a modernității culturale. Este o perioadă de criză, ce are ca fundal chestionarea limitelor disciplinei însăși și se manifestă prin transformări ce afectează domeniul pe trei paliere.

Primul palier este discursul teoretic, marcat de o pluralitate de teme și de noi abordări provenite din paradigme de gândire proprii altor discipline. Aceste tendințe, deseori contradictorii, sunt derivate din domenii diverse (filosofie, lingvistică, psihologie, antropologie) (Nesbit, 1996) „ce simultan leagă arhitectura de alte domenii sociale și totodată încearcă să revendice pentru arhitectură propriul ei teritoriu” (Sykes, 2010, p. 14). În fundalul acestui tablou pluralist se identifică, însă, o direcție particulară ce pare dominantă. Derivată din teoriile sociale ale Școlii de la Frankfurt și purtând denumirea de teorie critică, aceasta încearcă să reformuleze disciplina și să îmbunătățească dezideratul utopic al modernismului de a salva societatea de toate relele. Începând cu finalul anilor 1990, relevanța operațională a acestei direcții de gândire teoretică devine ea însăși subiect de dezbatere, teoria critică fiind privită ca irelevantă pentru practica de arhitectură sau, cel puțin, disociată de aceasta (Sykes, 2010). Totuși, în ciuda recente dezavuări, teoria de arhitectură înțelege că gândire critică ocupă încă un rol crucial în discursul arhitectural ce fundamentează practica.

Cel de-al doilea palier este peisajul practicii profesionale, ce devine tot atât de complex, compus din nenumărate abordări și atitudini adoptate de arhitecți. Vom prezenta câteva pe care le considerăm dominante, fără să ne propunem să facem o clasificare exhaustivă:

_digitalizarea – impactul tehnologiilor digitale asupra proceselor de proiectare arhitecturală, de producție și de reprezentare. Cea mai evidentă manifestare a acestei direcții se regăsește în calitățile formale fără precedent pe care le îmbracă unele dintre construcțiile recente (Sykes, 2010).

_sustenabilitatea – arhitectura verde, durabilă și ecologică ca răspuns la problemele presante de mediu: încălzirea globală, poluarea, criza de resurse. Această direcție a impus dezvoltarea și utilizarea în procesul de proiectare a unor

The last 50 years are defined by theorists as a period of re-examination of architecture and, more broadly, of cultural modernity. It is a period of crisis, caused by questioning the limits of the discipline and manifested through transformations that have affected the field on three levels.

The first level is that of theoretical discourse, marked by a plurality of topics and new approaches derived from paradigms of thinking specific to other disciplines. These often contradictory tendencies are derived from various fields (philosophy, linguistics, psychology, anthropology) (Nesbit, 1996) “that simultaneously connect architecture to other social realms and (attempt to) claim for architecture its own unique territory” (Sykes, 2010, p.14). In the background of this pluralistic picture, however, a particular, seemingly dominant, direction has been identified. Derived from the social theories of the Frankfurt School and called critical theory, it seeks to reformulate the discipline and to improve the utopian desire of modernism to save society from all evil. Since the late 1990s, the operational relevance of this theoretical direction of thought has become a matter of debate in itself, with critical theory being seen as irrelevant to (or at least dissociated from) architectural practice (Sykes, 2010). However, despite the recent disclaimer, architectural theory understood as critical thinking still plays a crucial role in the architectural discourse that underpins the practice.

The second level is the landscape of professional practice, which is becoming just as complex, composed of countless approaches and attitudes adopted by architects. We present the dominant ones, without trying to make an exhaustive classification.

_Digitization - the impact of digital technologies on the processes of architectural design, production and representation. The most obvious manifestation of this direction is found in the unprecedented formal qualities of some of the recent constructions (Sykes, 2010).

_Sustainability – green and ecological architecture in response to pressing environmental issues: global warming, pollution, the resource crisis. This direction has required the development and use in the design process of various

strategii variate, prietenoase cu mediul, ca de exemplu: utilizarea de materiale locale, naturale, reciclate; tehnologii și strategii de generare și economisire a energiei și resurselor, utilizarea de sisteme verzi. Modulurile în care arhitecții înțeleg să abordeze problemele de mediu sunt însă la rândul lor diverse, de la o gândire axată pe utilizarea tehnologiilor avansate până la o atenție minuțioasă pentru soluții locale ce folosesc caracteristicile geografice, materialele, tehnicile și tipologiile de construcție tradiționale într-un mod inteligent și sensibil (Sykes, 2010).

_integrarea vs. arhitectura iconică este o direcție ce rezonază cu dezbaterile din jurul regionalismului și pragmatismului sau efectului Bilbao. Preocuparea centrală este legată de răspunsul arhitecturii la problemele ridicate de globalizare și interesul pentru specificitate și context, în antiteză cu promovarea valorilor comerciale și de marketing.

_reutilizarea adaptativă a patrimoniului construit este o temă înrudită atât cu sustenabilitatea, cât și cu integrarea. Ea generează o nouă ramură disciplinară și are la bază procesul de conservare, restaurare, transformare a clădirilor existente pentru o utilizare nouă sau continuă. Pe măsură ce provocările tot mai mari demografice, economice și ecologice limitează oportunitățile pentru construcții noi, ea devine o parte esențială a practicii arhitecturale recente ce urmărește transformarea și adaptarea clădirilor existente (Plevoets și Cleempoel, 2019).

_referențialitatea, non-referențialitatea și dezbateră critică a arhitecturii-obiect sunt teme introduse prin textele manifest ce privesc actul de creație în arhitectură, inițiate de doi arhitecți practicieni de referință din arhitectura recentă. „Anti-obiectul” referențial al lui Kengo Kuma (2017) și Obiectul „non-referențial” al lui Valerio Olgiati (Olgiati și Breitschmid, 2018) operează în antiteză atât din perspectiva principiilor de lucru folosite în procesul de creație, cât și din perspectiva atitudinii față de context. Deși cele două teorii de arhitectură se află conceptual dar și formal la poli opuși, ele semnaleză două preocupări fundamentale care subîntind căutările din practica recentă.

Toate aceste teme se intersectează și se contaminatează reciproc producând, însă, o practică foarte variată formal și conceptual, în care se recunosc atât căutările pentru amprenta personală, cât și influențe și contaminări.

Cel de-al treilea palier este cel al educației de arhitectură, marcat și el de o schimbare de paradigmă determinată de erodarea celor două modele pedagogice antebelice

environmentally friendly strategies, such as: the use of local, natural, recycled materials; technologies and strategies for generating and saving energy and resources and the use of green systems. However, the ways in which architects understand how to approach environmental issues are also very diverse, spanning from the complex use of advanced technologies to a thorough attention to local solutions that use geographical features, materials, techniques and typologies of traditional construction in a smart and sensitive manner (Sykes, 2010).

_Integration vs. iconic architecture are directions that resonate with the debates around regionalism and pragmatism or the Bilbao effect. The central concern is related to the response of architecture to the problems raised by globalization and the interest in specificity and context, in contrast to the promotion of commercial and marketing values.

_The adaptive reuse of built heritage is a topic related both to sustainability and to integration. On the way of transforming itself into a new discipline, adaptive reuse is based on the process of conservation, restoration and transformation of existing buildings for a new or continuous use. As growing demographic, economic and environmental challenges limit the opportunities for new construction, it is becoming an essential part of recent architectural practice, helping to rethink and redesign existing buildings (Plevoets & Cleempoel, 2019).

_Referentiality and non-referentiality and the critical debate on architecture as *object* are themes introduced by two manifesto texts regarding the act of creation in architecture, initiated by two important contemporary practicing architects. Kengo Kuma's referential “anti-object” (2017) and Valerio Olgiati's “non-referential” object (Olgiati & Breitschmid, 2018) operate in antithesis, both from the perspective of the creative principles and of the attitude towards the context. Although the two theories of architecture are conceptually and formally at opposite poles, they signal two fundamental concerns that underpin recent practice.

All these themes intersect and contaminate each other, producing a widely varied formal and conceptual practice, in which both the search for a personal imprint and the influences and intersections are recognized.

The third level is that of architectural education, also marked by a paradigm shift determined by the erosion of the two pre-war pedagogical models – the Beaux-Arts model

– modelul Beaux Arts și modelul Bauhaus. În acest caz, „autoreflexivitatea disciplinară” a condus la transformarea treptată a școlilor din locuri neutre, care răspundeau realității exterioare sub forma unei repetiții înaintea practicii, în spații în care societatea este contestată și criticată (Couchez și Heynickx, 2021).

Toate aceste transformări ce afectează cele trei paliere au forțat schimbări importante de optică în practica pedagogică. Școala de arhitectură în secolul 21 trebuie să facă față unui mediu cultural, social și profesional în continuă transformare, ceea ce impune schimbarea strategiilor de predare și învățare. Avem de-a face cu mutarea punctului de focalizare dinspre rezultat înspre proces, dinspre proiectul finit înspre chestionarea problemelor cărora proiectul urmărește să le răspundă.

Pe plan local, în cadrul Școlii de arhitectură din București, în contextul unei depline libertăți a alegerii temelor abordate, diplomele sunt și ele o expresie a actualei pluralități de preocupări și tendințe. Vom selecta și comenta câteva din diplomele incluse în expoziția Best Diploma Projects UAUIM 2021 și vom identifica principalele direcții și atitudini pe care acestea le urmează, dar și premisele prin care pot căpăta valoare de experiment. Criteriul de selecție are la bază experiența didactică directă, de îndrumare activă a acestor proiecte de diplomă.

Intervenție publică în Urayasu, Tokyo (Fig. 7), stud. arh. Ilona Pantaze, îndrumători Melania Dulămea, Alex Călin, este diploma ce a obținut locul 1 la selecția Best Diploma 2021. Proiectul a abordat problema expansiunii urbane a mega-orașului contemporan și nevoia de echilibrare a creșterii urbane în contextul dezvoltării durabile. Amplasamentul studiat este în zona de coastă nou extinsă a districtului Urayasu, un important fost centru de pescuit al orașului Tokyo, în prezent lipsit de orice caracter specific. Scopul a fost de a integra această nouă zonă prin crearea unei intervenții publice care să facă apel la tradițiile și valorile locale. Intervenția a fost o piață de pește care deservea atât comunitatea locală, cât și turiștii și reamintea de tradiția de pescuit din trecut a zonei, dar răspundea și nevoilor prezente.

and the Bauhaus model. In this case, “the disciplinary self-reflexivity” led to the gradual transformation of schools from neutral places, which responded to the external reality in the form of a rehearsal before practice, into spaces where society is challenged and criticized (Couchez & Heynickx, 2021).

These transformations that affect the three levels have forced important changes in the pedagogical practice. The school of architecture of the 21st century has to face a constantly changing cultural, social and professional environment, which requires a change in teaching and learning strategies. We are dealing with shifting the focus point from the result to the process, from the finished project to the questioning of the problems that the project seeks to answer.

At the local level, within the Bucharest School of Architecture, in the context of a complete freedom to choose the topics of study, diplomas are also an expression of the current plurality of concerns and trends. We will comment on some of the diplomas included in the exhibition Best Diploma Projects – UAUIM 2021 and we will identify the main directions and attitudes that they adopt but also the premises through which they can gain experimental value. The selection criterion is based on the direct teaching experience of actively guiding these diploma projects.

Public intervention in Urayasu, Tokyo (Fig. 7), designed by stud. arch. Ilona Pantaze and coordinated by Melania Dulămea and Alex Călin, was the diploma that obtained the 1st place in the Best Diploma 2021 selection. The project addresses the issue of the urban expansion of the contemporary mega-city and the difficult act of balancing urban growth and sustainable development. The context studied is the newly expanded coastal area of Urayasu District, an important former fishing center of Tokyo, currently devoid of any specific character. The main goal is to integrate this new area by creating a public intervention that draws on local traditions and values. The intervention is a fish market that serves both the local community and tourists and is reminiscent of the discontinued fishing tradition of the area while also responding to current needs.

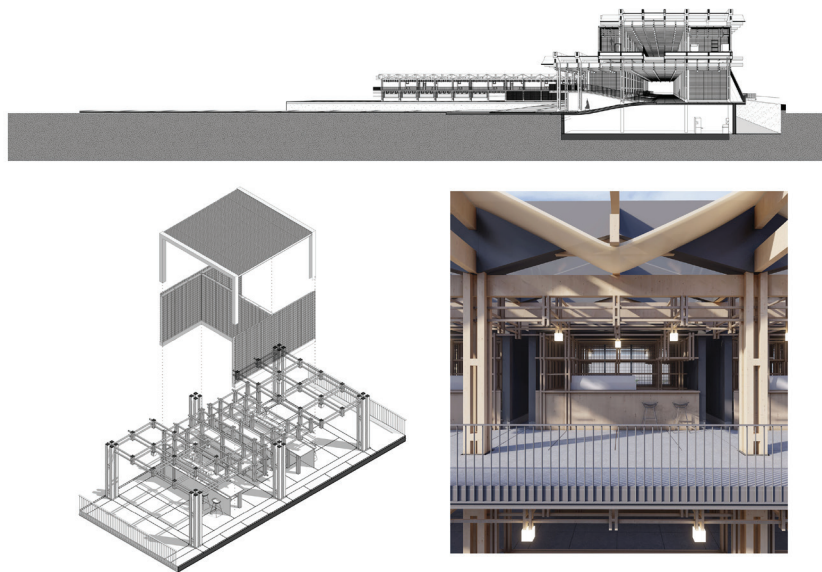

Fig. 7. Intervenție publică în Urayasu, Tokyo (Proiect de diplomă, 2021, autor: stud. arh. Ilona Pantaze).
 Secțiune și detaliu modul. / *Public intervention in Urayasu, Tokyo* (Diploma Project, 2021, author:
 student arch. Ilona Pantaze). Section and module detail. [https://www.uauim.ro/evenimente/
 best-diploma-projects-uauim-fa-2021/](https://www.uauim.ro/evenimente/best-diploma-projects-uauim-fa-2021/)

Din punct de vedere tipologic, soluția a făcut apel la modelul tradițional al străzii comerciale, omniprezent în teritoriile asiatice, reinterpretându-l în mod contemporan. De asemenea, a încercat să încorporeze flexibilitatea și versatilitatea ca fiind calități esențiale ale arhitecturii japoneze în ceea ce privește spațiul, funcționalitatea și construcția. Cuvintele cheie ale demersului au fost, așadar, sustenabilitate, identitate și flexibilitate. Valoarea de experiment a proiectului a constat în căutarea unei soluții unitare și totodată integrate care au ordonat întregul de la principiul structural până la cel mai mic detaliu. Studiul a dovedit capacitatea de a investiga, înțelege și reacționa într-un mod matur la un context și un subiect de cercetare noi și nefamiliare.

Ateneu de Lisboa (Fig. 8), stud. arh. Vlad-Răzvan Nicolescu, îndrumători Melania Dulămea, Alex Călin, este o diplomă ce a abordat tema recuperării și patrimoniului în egală măsură cu subiectul adaptării critice la loc. Locul intervenției este palatul Povolide, clădire monument de la

From a typological point of view, the solution appeals to the traditional model of the shopping street, ubiquitous in the Asian territories, reinterpreting it in a contemporary way. It also seeks to incorporate flexibility and versatility as essential qualities of Japanese architecture in terms of space, functionality and construction. The keywords of the approach are therefore sustainability, identity and flexibility. The experimental value of the project lies in the search for a unitary and at the same time integrated solution that orders the whole, from the structural principle to the smallest detail. The study demonstrates the ability to investigate, understand and react in a mature way to a new and unfamiliar research context and subject.

Ateneu de Lisboa (Fig. 8), designed by stud. arch. Vlad-Răzvan Nicolescu and coordinated by Melania Dulămea and Alex Călin, is a diploma that equally addresses the topic of recovery and heritage and the subject of critical adaptation to the site. The object of the intervention is the

sfârșitul secolului al XVI-lea și sediu al Ateneului Comercial din Lisabona. Demersul a urmărit un proces complex de deconstrucție - reconstrucție. Deconstrucția contextului din perspectiva programului, a vecinătăților, a percepției și ambianței a fost urmată de reconstrucția lor într-un întreg ce se topea în ambient și totodată îl transforma într-un mod sensibil la moștenirea trecutului dar adaptat complexității prezentului. Pornind de la experiența personală în biroul Miralles Tagliabue EMBT, studentul a recurs la tehnica colajului și fotomontajului ca metode de operare prin filtrul practicii lui Miralles dar folosite într-o manieră personală.

Povolide Palace, a monumental building from the end of the 16th century and the headquarters of the Commercial Athenaeum of Lisbon. The approach follows a complex process of deconstruction - reconstruction. Deconstructing the context in terms of the program, of the neighborhoods, of the perception and ambiance is followed by their reconstruction into a new whole that melts into the environment and at the same time transforms it in a way that is sensitive to the past but also to the complexity of the present. Based on the student's personal experience in the Miralles Tagliabue EMBT office, the project uses the technique of collage and photomontage as methods of operation: through the filter of Miralles' practice but used in a personal way.

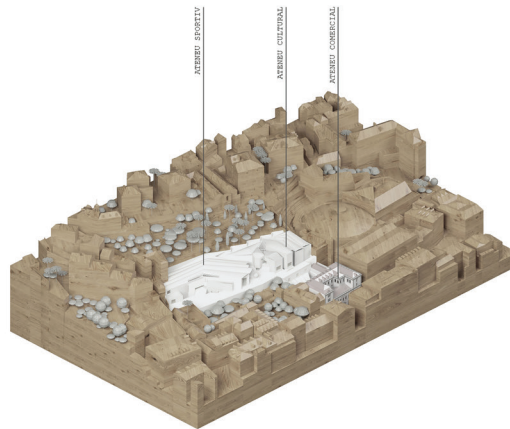

Fig. 8. Ateneu de Lisboa, (Proiect de diplomă, 2021, autor: stud. arh. Vlad-Răzvan Nicolescu). / *Ateneu de Lisboa*, (Diploma Project, 2021, author: stud. arh. Vlad-Răzvan Nicolescu). <https://www.uauim.ro/evenimente/best-diploma-projects-uauim-fa-2021/>

Integrare Urbană: Locuire pe strada George Georgescu (Fig. 9), stud. arh. Vlad Olaru, îndrumători Melania Dulămea, Alex Călin, este un proiect ce a abordat în mod deliberat un context local, comun – orașul București ca temă predilectă de studiu pe parcursul ciclurilor de licență și master – și un program extrem de pragmatic și necesar – locuirea. Calitatea de experiment a proiectului poate fi justificată tocmai prin curajul de a opera cu instrumentele unei integrări delicate și nespectaculoase, investind, însă, în strategii ce au speculat creșterea densității concomitent cu păstrarea firescului și calităților specifice locuirii locale.

Urban Integration: Housing on George Georgescu Street (Fig. 9) by stud. arch. Vlad Olaru, coordinated by Melania Dulămea and Alex Călin, is a project that deliberately addresses a local, customary context – the city of Bucharest as a favorite subject of study during the bachelor and master cycles – and an extremely pragmatic and necessary program – housing. The experimental quality of the project can be justified precisely by the courage to operate with the tools of a delicate and unspectacular integration, investing, however, in strategies that speculate on increased density while maintaining specific local housing qualities.

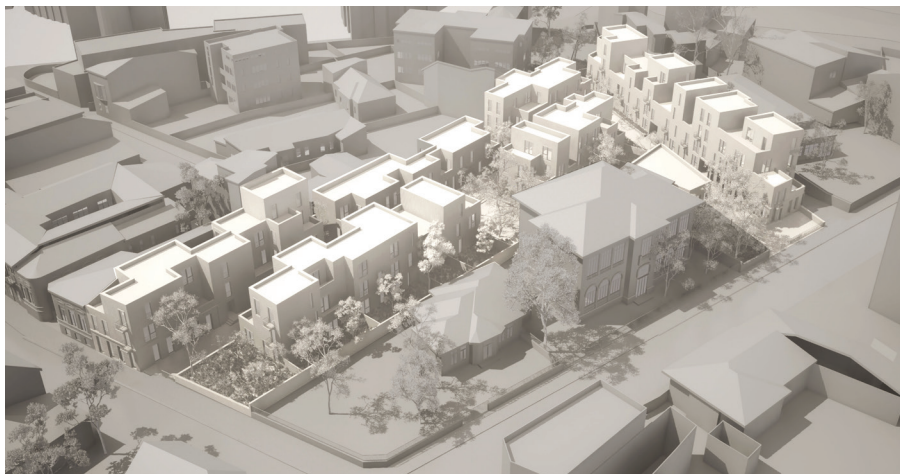

Fig. 9. Integrare Urbană: Locuire pe strada George Georgescu, (Proiect de diplomă, 2021, autor: stud. arh. Vlad Olaru)./
Urban Integration: Housing on George Georgescu Street, (Diploma Project, 2021, author: stud. arh. Vlad Olaru). <https://www.uauim.ro/evenimente/best-diploma-projects-uauim-fa-2021/>

Loc de o tihnă, Camilo de Santiago. Punto Final, Muxia (Fig. 10), stud. arh. Alexandru Teodor Moldovan, îndrumători Melania Dulămea, Alex Călin, este poate cel mai experimental proiect dintre cele prezentate. Proiectul a abordat un amplasament special, atât ca ambianță, cât și ca semnificație – promontoriul pe care se află Sanctuarul Nuestra Senora de la Barca, care este punctul final al pelerinajului pe Calea Sfântului Iacob. Locul stâncos are o calitate stranie și atemporală, este marcat de tectonica bolovanilor milenari, de întinderea nesfârșită de apă dar și de dimensiunea simbolică și legendară. Diploma a fost experimentală atât prin proces, documentat și prezentat foarte convingător în lucrarea de disertație cu titlul „Reducție și adaos în arhitectura referențială și non-referențială” (autor: stud. arh. Alexandru Teodor Moldovan), cât și prin prisma rezultatului. Demersul s-a bazat pe utilizarea și integrarea unor referințe conceptuale (și nu formale) foarte diverse, atât din domeniul arhitecturii, cât și din domenii artistice conexe – cinematografie, literatură, pictură și sculptură – și a operat cu conceptele de referențialitate și non-referențialitate, stabilind un echilibru delicat între acestea. Proiectul a fost în același timp radical în concepție dar integrat ca atmosferă raportată la context.

Place of ease, Camilo de Santiago. Punto Final, Muxia, (Fig. 10) designed by stud.arch. Alexandru Teodor Moldovan and coordinated by Melania Dulămea and Alex Călin, is perhaps the most experimental project among those presented. It addresses a very special location, both in terms of ambiance and significance – the promontory on which the Sanctuary of Nuestra Senora de la Barca is located, which is the final point of the pilgrimage on St. James's Way. The rocky place has a strange and timeless quality: it is marked by the tectonics of millennial rocks, by the endless expanse of water, but also by the symbolic and legendary dimension. The diploma is experimental both through the process, documented and presented very convincingly in the dissertation entitled “Reduction and addition in referential and non-referential architecture” (author: stud. arch. Alexandru Teodor Moldovan), and in terms of the result. The approach is based on the use and integration of very diverse conceptual (and not only formal) references, both from the field of architecture and from other artistic fields – cinematography, literature, painting, sculpture – and operates with the concepts of referentiality and non-referentiality, establishing a delicate balance between them. The project is at the same time radical in conception and integrated from the point of view of the imagined, context-sensitive atmosphere.

Fig. 10. Loc de o tihnă, Camilo de Santiago. Punto Final, Muxia (Proiect de diplomă, 2021, autor: stud. arh. Alexandru Teodor Moldovan)./ *Place of ease, Camilo de Santiago. Punto Final, Muxia* (Diploma Project, 2021, author: stud. arh. Alexandru Moldovan). <https://www.uauim.ro/evenimente/best-diploma-projects-uauim-fa-2021/>

Concluzii

În final, utopiile acestor gesturi arhitecturale descriu o lume favorabilă și confortabilă, permeabilă, liberă, evoluată, într-un contrast paradoxal cu climatul limitativ și șablonat în care au fost imaginate. Pentru diplomele anilor 1970, studiul a încercat să descopere, analizeze și interogheze premisele acestor abordări utopice, care contraziceau în parte dogma impusă, deoarece: (i) erau unicate, așadar incompatibile cu ideea de egalitate și uniformitate pe care o promovau sloganurile ideologice, (ii) erau non-conforme, prin imaginea occidentală pe care o ilustrau, prin dinamism și originalitate și (iii) structural și arhitectural – inadecvate contextului în care erau proiectate (având console ireale de ample, deschideri spațiale specifice structurilor metalice mai curând decât celor din beton armat, care erau cele uzuale pentru locuințele locale, în această decadă etc). Deși este ușor de identificat filiera conceptuală a acestor intenții experimentale – în arhitectura turnurilor

Conclusions

Eventually, the utopias of these architectural gestures describe a favorable and comfortable world, permeable, free, evolved, in paradoxical contrast with the limiting and strictly patterned environment in which they were first imagined. For the diplomas of the 70s, the study aimed to discover, analyze and question the premises of these utopian approaches, which partly contradicted the imposed dogma, because: (I) they were unique, therefore incompatible with the idea of equality and uniformity promoted by ideological slogans; (II) they were non-compliant through the Western imagery they illustrated, their dynamism and originality and (III) they were structurally and architecturally inadequate to the context in which they were designed (unrealistically wide cantilevers, spatial openings specific to metal structures rather than reinforced concrete, which was the usual material for local housing in this decade etc.). And although it is easy to identify the conceptual

metabolice japoneze sau europene, contemporane lor, sau în stratificările *Habitatului* lui Safdie – gesturile nu sunt mai puțin valoroase arhitectural. În final, paradoxul acestor experimente era faptul că reușeau, în parte, să satisfacă (fie și artificial) indicii de cost ai atât de vehiculatei eficiențe economice, din acei ani.

Pe de altă parte, gestul-experiment al diplomelor anilor 2020 nu mai este un act de curaj și nonconformism, față de constrângerile impuse ideologic și de apropiere-manifest față de reperele internaționale, așa cum era în anii 1970, ci constă în căutarea dificilă a unui demers cât mai personal în raport cu un mediu profesional globalizat, suprasaturat de informație dar supus modelor, tendințelor, manierelor.

chain of these experimental intentions in the architecture of Japanese or European metabolic towers of the same period, or within the stratifications of Safdie's *Habitat*, the gestures are no less architecturally valuable. In the end, the paradox of these experiments was that they managed, in part, to satisfy (even artificially) the cost indices of the much-requested economic efficiency meant to validate any diploma project in those years.

On the other hand, for the diplomas of the 2020s, the experimental gesture is no longer an act of courage and nonconformism in facing the ideologically imposed constraints and manifesting closeness to international models, as was the case in the 1970s, but rather consists in the difficult search for a personal approach in the context of a globalized professional environment, oversaturated with information, yet subject to fashions, trends and manners.

Referințe/References

- Băncilă, D. (1971). Locuințe colective industrializate: CORAL 70. In *Arhitectura* nr.3/1971 (pp.46-51). București
- Cocheci, M., Colpacci, F.A., Gheorghiu T.O., Nicolae C. (1973). Proiect de diplomă: Idee de remodelare urbană într-o zonă a sectorului IV din București. In *Arhitectura* nr.4/1973 (pp. 71-77). București.
- Couchez, E., Heynickx, R. (2021). Introduction: A passage to material hermeneutics. In *Architectural Education Through Materiality: Pedagogies of 20th Century Design*. Routledge.
- Draculis, A., Vasiliu, I. (1972). Centru Deva. In *Arhitectura* nr.5/1972 (pp.14-18). București
- Gluvacov, O. (1971). Studiu de locuințe pentru remodelări urbane. In *Arhitectura* nr.3/1971 (pp.58-61). București
- Kuma, K. (2017). *Anti Obiect*. București: Pro Cultura
- Nesbit, K. (1996). *Theorizing a new agenda for architecture: An Anthology of Architectural Theory 1965 - 1995*. New York: Princeton Architectural Press.
- Olgiati, V., Breitschmid, M. (2018). *Non-Referential Architecture: ideated by Valerio Olgiati, written by Markus Breitschmid*. Basel: Simonett & Baer.
- Patrulus, R.R. (1972). Complex de locuit Găvondar-Reșița. In *Arhitectura* nr.5/1972 (pp.22-23). București
- Plevoets, B., Cleempoel, K. (2019). *Adaptive Reuse of the Built Heritage. Concepts and Cases of an Emerging Discipline*. Routledge.
- Savin, R. (1971). Studiu de locuințe experimentale. In *Arhitectura* nr. 3/1971 (pp. 52-57). București
- Sykes, K. (2010). *Constructing a new agenda for architecture : architectural theory 1993-2009*. New York: Princeton Architectural Press.
- Vesa-Dobre, A.M. (2021). *Cutia cu diplomă*. București: Editura universitară „Ion Mincu”